

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Таким образом, сущность финансовой устойчивости как важнейшей характеристики стабильности финансового положения предприятия определяется эффективным формированием, распределением и использованием финансовых ресурсов.

Список использованных источников

1. Астамирова, Х.Х., Маказиева, З.Д. Платежеспособность и ликвидность предприятий как составные части финансовой устойчивости предприятия в Российской Федерации [Текст]/ Х. Х. Астамирова, З.Д. Маказиева// Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2019. – №. 11. – С. 273–275.
2. Воротилова, О.А. Финансовая устойчивость – как основа экономической безопасности предприятия [Текст]/ О.А. Воротилова, В.В. Пугачева // Актуальные вопросы современной экономики. – 2020. - №5. – С. 724–729.
3. Егорова, Е.В. Финансовая устойчивость предприятия и методы ее обеспечения[Текст]/Е.В. Егорова // Право, экономика и управление: от теории к практике: материалы Всеросс. науч.-практ. конф. с международным участием (Чебоксары, 21 мая 2020 г.) – Чебоксары: ИД «Среда», 2020. – С. 79–83
4. Полднева С.С. Теоретические подходы к определению финансовой устойчивости [Электронный ресурс]/ С.С. Полднева// Международный студенческий научный вестник. – 2021. – № 1. Режим доступа: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=20375> (дата обращения: 17.11.2022).
5. Цветых А. В., Лобков К. Ю. Финансовая устойчивость предприятия: сущность и оценка [Текст]/ А.В. Цветых, К. Ю. Лобков// Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2021. – № 1 (34). – С. 371–374.
6. Шакуров Д.Д., Касимова Д.Ф. Управление корпоративными финансами // Современные аспекты трансформации финансово-кредитной системы. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной 110-летию Башкирского государственного университета. отв. редактор: Галимова Г.А., 2019. С. 169-171.
7. Ширяева, В. Е. Анализ финансового состояния предприятия как отправная точка для его улучшения [Текст]/ В. Е. Ширяева// Молодой ученый. – 2020. – № 5 (295). – С. 150–154.

ЭОЖ:338.432

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ӘЛЕМІНДЕГІ АУДИТТІҢ ДАМУЫ

Ештай Диана Айдарбекқызы

dianayeshtayeva@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 3 – курс студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – З.О.Уразбаева

Бизнесті цифрландыру, IT-технологияларды кеңінен енгізу, экономикалық процестерді кешенді автоматтандыру аудиттің дамуына айтарлықтай әсер етеді.

Алайда, жақында көптеген ғалымдар мен сарапшылар оның толық өзгеруі туралы айта бастады. Grant Thornton мен АССА бірлескен жаһандық зерттеуі жүргізілді, оның нәтижесінде ғалымдар ретроспективті ақпаратты қамтитын дәстүрлі аудит уақыт талаптарына сәйкес келмейді деп қорытындылады.

Ақпараттық инновациялардың жылдамдығы мен көлемі күрт өзгерді, нарықтар да оған бірден жауап беруге мәжбүр болды, сондықтан аудит та әрекет етуі керек. Егер осы кезеңде, осы аспектке тиісті назар аударылмаса, аудит бизнес-ортаның дамуына үлгірмей қалады және өзектілігін жоғалтады.

Аудиттің даму кезеңдерін бөліп көрсетейік:

1. Дәстүрлі аудит;
2. Үлкен деректер аудиті;
3. Автоматтандырылған аудит.

Үлкен деректер аудиті әртүрлі өндіріс түрлерінің тиімділігін, сапасы мен өнімділігін де, аудиторлық қызметтердің сапа деңгейін де арттыруға мүмкіндік беретін деректердің үлкен көлемін өңдеуді және пайдалануды білдіреді, бұл өз кезегінде аудиттелетін адамның аудиторлық тексеруін бағалау сапасына әсер етеді.

Үлкен деректер аудитінің дамуымен ұйымдардың зияткерлік капиталын ескеретін интеграцияланған Есептіліктің рөлі артады, аудит және аудиторлардың кәсіби қызметі үшін жаңа стандарттар пайда болады, ал барлық жаңа қосымшалар мен IT - өнімдер әзірленіп, енгізіледі. Осылайша, аудитордың кәсіби профилі мәліметтер базасымен жұмыс істеу дағдыларына және бағдарламалаудың бастапқы біліміне қарай өзгереді.

IT-аудитор және Data – талдаушы - бұл қазіргі уақытта көптеген компаниялар үшін өзекті болып табылатын. Аудиторлар экономикалық емес, техникалық білімі бар, олардың жаңа компьютерлік бағдарламалармен жұмыс істеу мүмкіндігіне байланысты таңдалатын болады. Осыған сүйене отырып, қазіргі уақытта кадрлық әлеует өзекті мәселе болып тұр, SQL және VBA дерекқорларымен жұмыс істеу білімі бар мамандар бізге жеткіліксіз болайын деп тұр.

Әрі қарай ақпараттық трансформация дискретті аудиттің орнына үздіксіз аудиттің жаңа түрін жасайды.

Бұл ауысудың негізгі міндеттері:

- аудиторлық тексеру сапасын жетілдіру;
- аудиттегі инновациялар, іріктеп зерттеу әдістерін өзгерту;
- аудитордың жұмысын өзектендіруді күшейту, ретроспекциялық екпінді перспективалық ақпаратқа ауыстыру.

Трансформация аудит жүргізу технологиясына да әсер етеді. Кез-келген ақпараттық - аналитикалық жүйеге қашықтан қол жеткізу, деректерді автоматтандырылған жинау және өңдеу, электрондық құжат айналымы экономикалық субъектінің орналасқан жерінде аудиторлық тексерулер жүргізу мүмкін емес. Терең оқытумен және машиналық оқытумен бірге жаңа 5G телекоммуникациялық жүйесінің пайда болуы көлемді есепке алу - талдау деректерін жинау үшін сапалы жаңа білім береді.

Аудиторларға жүйенің дұрыс жұмыс істеуін бақылау, туындайтын қателер мен жұмыстағы шамалы өзгерістерді түзету қажет болады. Бұл уақытты минималды түрде жоғалтуға ықпал етеді.

Аудит саласындағы елеулі өзгерістер **блокчейн технологиясымен** де байланысты болады, ол есепке алу, талдау саласында кеңінен тарала отырып, транзакцияны көрсетудің ең ашық нұсқасы болып табылады және жосықсыз әрекеттерді бұғаттай отырып, уақыт өте келе жүйелі, қайталанатын операцияларды тексеруді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Блокчейн – бұл сенімділікті арттыратын, өңделетін стандартты операциялардың көлемін азайтатын технология, бірақ ол аудитор орындайтын функцияларды, атап айтқанда бизнес - процестердің тиімділігін арттыру үшін стратегиялық міндеттерді шешуді алмастыра алмайды. Бірақ сонымен бірге экономикалық өмір фактілерін есепке алу экономикалық субъектінің қаржылық жағдайының дұрыстығын білдірмейді, өйткені есеп объектісі

бастапқыда дұрыс емес болуы мүмкін деректер болып табылады және кез - келген технология, соның ішінде блокчейн бұл мәселені шешпейді.

Байланыс жылдамдығының жоғарылауы жағдайында өзекті ақпаратты алу арналары санының артуы тек ретроспективті ақпаратты өңдеуді білдірмейді. Аудиттің екпіні есеп берудің дұрыстығын бағалауды қамтамасыз ететін тәуелсіз инстанция ретінде бизнеспен пассивті өзара әрекеттесуден басқарудың тиімділігін бағалаудың белсенді функциясына ауысады.

Нәтижесінде: өткен шақ, ретроспективтілік, үлгіні талдау, жиналған дәлелдер жиынтығы бойынша нәтижелердің гипотетикасы мен субъективтілігіне негізделген заманауи аудит жаңа экожүйеге өтеді.

Цифрлық экономиканың шынайылығында үздіксіз аудит мүмкін болады, егер: нақты уақыт режимі, жеделдік, заңдылықтың болмауы, болжау, ақпараттың барлық жиынтығы, жиналған мәліметтер бойынша нәтижелердің объективтілігі.

Бірақ қазірдің өзінде "үлкен төрттік" компаниялары digital-ортамен сенімді түрде өзара іс - қимыл жасай отырып, нарықтың өз бөлігін жоғалтпауға немесе дамудың маңызды драйверін алуға тырысады. Осы мақсаттарға жету үшін олар аудитордың жұмысына жаңа пайдалы құралдарды жасайды және енгізеді.

Сонымен, "**Deloitte**" жаһандық және жергілікті деңгейде көптеген заманауи құралдарды әзірледі және енгізді.

Аудиторларға кішігірім айырмашылықтарды анықтау үшін ұзақ құжаттарды сканерлеу қаншалықты көп уақытты қажет ететінін түсіндірудің қажеті жоқ. Бұл процесті оңтайландыру үшін Argus, **жасанды интеллект** шешімі әзірленуде, ол құжаттарды тез салыстырады және ең кішкентай детальдар мен сәйкессіздіктерді таңдайды.

Дәстүрлі аудиторлық процедураларды автоматтандыру келесідей:

- құжаттарды тану және олардағы ақпаратты құрылымдау;
- жасанды интеллект күштерімен қаржылық ақпаратты талдау;
- бухгалтерлік жүйелердегі деректерді алынған аудиторлық дәлелдемелермен салыстыру;
- аудиторлардың бағдарламалық кешендеріне деректерді импорттау процестерін роботтандыру.

"PwC" өзінің қауіпсіз **Connect интернет-порталын** пайдалануды ұсынады, ол аудит барысында қажетті ақпаратты сұратуға және ұсынуға мүмкіндік береді. Connect сұраныстардың күйін нақты уақыт режимінде, жалпы жоба бойынша да, жеке сұраныстар бойынша да бақылауға мүмкіндік береді. Connect пайдалану оңай. Ол телефондарда, планшеттерде және дербес компьютерлерде қол жетімді, бұл жұмыс күйін әрдайым және барлық жерде бақылауға мүмкіндік береді.

Connect-пен жұмыс жасаудың артықшылықтары:

- аудиторлық топ құжаттарды сұратады;
- клиенттің өкілдері сұратылған құжаттарды ұсынады;
- жүйе Аудиторлық топ тарапынан жауапты тұлғаларды және клиент тарапынан орындаушыларды тағайындауға мүмкіндік береді;
- жүйе сұрауларға қол жеткізуді шектеуге, сондай-ақ құжаттарды ұсыну мерзімдерін белгілеуге мүмкіндік береді;
- Connect өзгерістер туралы хабарландырудың e-mail жүйесін қолдайды;
- жалпы күнтізбе жобадағы белгілі бір күндер мен оқиғаларды бақылауға мүмкіндік береді;
- жүйе байланыстарды сақтау үшін контактілер тізімін сақтауға мүмкіндік береді.

"**Ernst & Young**" компаниясы заманауи құралдарды әзірлеу кезінде аудиттің трансформациясын ғана емес, сонымен қатар аудиторлық қызметтер мен нақты аудиторлық

рәсімдердің трансформациясын да ескерді. Қызметтердің негізгі бағыты аясында "Ernst & Young" бухгалтерлік есеп саласында консультациялық қызметтер көрсету бойынша ондаған мың аудиторлық тексерулер мен жобаларды орындайды, клиентке ұсынылатын ұсынымдардың сапасын арттырады, мыңдаған келісімшарттарды тексереді. Бір келісімшартта 10-нан (көлік құралдары) 300-ге дейін (жылжымайтын мүлік) беттер болуы мүмкін. Әр келісімшартты қолмен тексеруге 3-4 сағат кетеді.

Компания құралды әзірледі:

- сурет түріндегі мәтінмен бастапқы жалдау құжаттарын алады;
- таңбалар мен сөздерді оптикалық тануды қолданады;
- негізгі деректерді анықтайды және шығарады;
- деректерді валидациялауды жүзеге асырады;
- мәтіннің бөліктерін олардың Бухгалтерлік есеп ережелеріне сәйкестігі немесе сәйкес келмеуі негізінде белгілейді;

- ауытқуларды талдау үшін ішкі мамандарды тарту туралы сұрау салулар жібереді.

Осылайша, аудитті трансформациялау цифрландырудың жеделдетілген қарқыны жағдайында бизнесті дамытудың ажырамас бөлігі болып табылады. Дамудың осы кезеңінде қоршаған ортаның адамдары аудиторлық қызмет үшін өзгерістер траекториясын анықтайды. Нақты уақыт режимінде бизнес аудитор ұсынған ақпаратты қолдана отырып, шешімдерін мүмкіндігінше тезірек саралап, өзгертуі тиіс.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Miller-Nobles, Tracie L., Mattison, Brenda L., and Matsumura, Ella Mae (2018). *Horngren's Financial and Managerial Accounting: The Financial Chapters (sixth edition)*. Pearson (global edition).
2. Бровкина Н.Д. Дистанционный аудит: инновации коммуникаций // Аудит и финансовый анализ. – 2014. – №6. – С. 434–437 [Электронный ре- сурс]. – Режим доступа: http://auditfin.com/fin/2014/6/fin_2014_61_rus_13_03.pdf (дата обращения: 01.03.2020).
3. Булыга Р.П. Трансформация профессий бухгалтера и аудитора под влиянием «фактора информатизации» // Учет. Анализ. Аудит. – 2017. – №1. – С. 6– 23 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-professiy-buhgaltera-i-auditora-pod-vliyaniem-faktora-informatizatsii> (дата обращения: 01.03.2020).
4. Рожнова О.В. Гармонизация учета, аудита и анализа в условиях цифровой экономики // Учет. Анализ. Аудит. – 2018. – №3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/garmonizatsiya-ucheta-audita-i-analiza-v-usloviyah-tsifrovoy-ekonomiki> (дата обращения: 01.03.2020).

UDC 336.01

THE ROLE OF INSURANCE COMPANIES IN THE NATIONAL ECONOMY DIGITALIZATION

Ergasheva Mukaddas Shukhrat kizi

Researcher of the “ACCOUNTING” department of
Tashkent State University of Economics

Email: muqaddas.ergasheva.95@bk.ru

[Scientific director – N.B.Abdusalomova](#)